مجله علمی پژوهش درمدیریت ومطالعات اجتماعی، شماره ۸ ، تابستان ۱۳۹۶جلد۳، ص۹۲-۸۶
http://www.jmss.ir

بررسی رابطه بین مؤلفه‌های داخلی نظام راهبری شرکتی و زمانبندی ارائه گزارش حسابرس در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

مجله علمی پژوهش درمدیریت ومطالعات اجتماعی (سال سوم)
شماره ۸ / تابستان ۱۳۹۶ / ص ۹۲-۸۶

اسماعیل فدایی وشکی[۱]، عبدالصمد خلعتبری لیماکی[۲]
[۱]گروه حسابداری، واحد رامسر، دانشگاه آزاد اسلامی، رامسر، ایران.
[۲]گروه حسابداری، واحد رامسر، دانشگاه آزاد اسلامی، رامسر، ایران.

نویسنده مسئول:
عبدالصمد خلعتبری لیماکی

چکیده
اهداف این تحقیق تبیین اثر مؤلفه‌های داخلی نظام راهبری شرکتی بر زمانبندی ارائه گزارش حسابرس می باشد.این پژوهش از نوع علی همبستگی و از لحاظ روش‌شناسی از نوع شبه تجربی و پس‌رویدادی و در حوزه تحقیقات اثباتی حسابداری است که با اطلاعات واقعی صورت می‌گیرد. این پژوهش از لحاظ ماهیت و اهداف از نوع کاربردی است. از نظر روش گردآوری و تحلیل داده‌ها، این پژوهش از نوع علی- همبستگی است.
جامعه آماری تحقیق، کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۴ (دوره ۵ ساله) است.تعداد نمونه ۱۸۸شرکت واجد شرایط می باشد. برای آزمون فرضیه ها از روش رگرسیون چند متغیره مبتنی بر داده‌های پانلی(تابلویی) به روش حداقل مربعات معمولی(OLS) استفاده می‌شود.نتایج پژوهش نشان می‌دهند که بین استقلال کمیته حسابرسی، اندازه کمیته حسابرسی و شاخص تمرکز مالکیت با تأخیر ارائه گزارش حسابرس رابطه منفی و معناداری وجود دارد. همچنین ضریب تأثیرگذاری شاخص استقلال هیأت مدیره (نسبت اعضای غیر موظف به کل اعضاء) بر شاخص تأخیر ارائه گزارش حسابرس نیز منفی ولی از لحاظ آماری بدون معناست. به عبارت دیگر می‌توان بیان داشت که با بهبود در مؤلفه‌های داخلی نظام راهبری شرکتی، زمانبندی ارائه گزارش حسابرس سریع‌تر خواهد شد.

کلمات کلیدی: گزارش حسابرس، کمیته حسابرسی، استقلال هیئت مدیره، تمرکز مالکیت

مقدمه

جداسازی مالکیت از مدیریت از دهه ۱۹۳۰ مورد توجه اقتصاددانان قرار گرفت. در این شرایط تئوری نمایندگی بیان داشت که جداسازی مالکیت از مدیریت منجر به ایجاد مشکلات نمایندگی بسیاری می شود. موضوع تضاد منافع بین مدیران و سهامداران موجب مطرح شدن سازوکارهای مختلفی برای کنترل رفتار فرصت طلبانه مدیران شرکت ها شد. از آن جایی که سهامداران پراکنده هستند، کنترل اثربخش برای آنها کمتر وجود دارد. اگر سرمایه گذاران نتوانند و مایل به کنترل های مستقیم نباشند، باید سازوکاری ایجاد شود تا از پاسخگویی مدیران اطمینان حاصل شود. سرمایه گذاران احتیاج به چارچوبی دارند که در آن بتوانند بر مدیران نظارت کنند. این موضوع قابل گسترش به سوی همه ذی نفعان است(Fernando et al, 2010). راهبری شرکتی یکی از ابزارهای مهم استفاده شده در زمینه همراستاسازی منافع مدیران با منافع سهامداران است.راهبری شرکتی مناسب می تواند به عنوان سازوکاری اثربخش برای ممانعت از رفتار خوشبینانه مدیران و بهبود کیفیت گزارشهای مدیران و افزایش ارزش شرکت عمل کند(Gul, et al, 2009).

گول[1] و لونگ[2](۲۰۰۴)بهبود در کیفیت گزارشگری مالی موضوع مهمی است که برای عملکرد اثربخش بازار ضروری است . لوبو[3] و ژو[4](۲۰۰۶) افشای مناسب و باکیفیت، اطلاعاتی است که به بهبود شفافیت و کاهش ناقرینگی اطلاعاتی منجر می شوند (Habib and Bhuiyan, 2011).در نتیجه کاهش ناقرینگی اطلاعاتی، سهام به نحو صحیحی ارزش گذاری شده و ریسک اطلاعاتی آن پایین در نظر گرفته می شود .سازوکارهای راهبری شرکتی زیادی وجود دارد که به دو دسته کلی تقسیم میشوند، (۱) سازوکارهای درون شرکتی و (۲) سازوکارهای برون شرکتی. نمونه هایی از سازوکارهای راهبری درون شرکتی شامل: هیات مدیره، مدیریت غیرموظف، کنترلهای داخلی و حسابرسان داخلی، اخلاق سازمانی، کمیته حسابرسی، آیین نامه ها و نظام پاداش است (Reheul et al, 2013).همچنین نمونه هایی از راهبری بیرونی شامل نظارت قانونی، نظارت حقوقی، کارایی بازار سرمایه، نظارت سهامدار عمده، نقش سهامداران نهادی، ایفای نقش سهامداران نهادی، الزامی کردن حسابرسی مستقل و فعالیت موسسه های رتبه بندی است .به کارگیری مجموعه ای مناسب از این دو دسته موجب ایجاد راهبری اثربخش میشود .پالمرز دریافته است حسابرسی عامل کلیدی در واکنش بازار به شمار می آید (Turel, 2010).

وجود اطلاعات مالی قابل اتکا یک عامل مهم در جهت اخذ تصمیم‌های سرمایه‌گذاری است. تفکیک مالکیت از کنترل در شرکت‌ها، نیاز به نظام راهبردی شرکتی را ایجاب می‌کند تا بر مدیران نظارت کرده و از بابت مسائل نمایندگی از سرمایه‌گذاران حمایت کند. نظام حاکمیت شرکتی، سازوکاری است که اداره و کنترل شرکت‌ها مربوط بوده و موجب برقراری روابطی بین ذینفعان می‌شود تا منافع آن ها به حداکثر برسد و همچنین از تضاد منافع و ضایع شدن حقوق یکی به نفع دیگری جلوگیری می‌شود. در واقع هدف نظام حاکمیت شرکتی، حصول اطمینان از عدم وقوع رفتار فرصت‌طلبانه است که از طریق کاهش مشکلات نمایندگی و اطلاعات نامتقارن بالقوه بین نماینده (مدیر) و ذینفعان مختلف(سهامداران، اعتبار دهندگان و ...) تحقق می‌یابد.(Turel, et al, 2013).از طرفی دیگر، تقاضا برای خدمات حسابرسی مستقل، از تضاد منافع میان مالکان و مدیران ناشی می‌شود. شرکت‌ها متعلق به سهامداران مختلف می‌باشند اما عملیات روزانه شرکت توسط مدیران حرفه‌ای که ممکن است سهم قابل ملاحظه ای در شرکت نداشته باشند، اداره می‌شود. این بدین معنی است که سهامداران شرکت، یک ادعای باقیمانده نسبت به منابع شرکت دارند و مدیران شرکت مجبور هستند، نتیجه نظارت خود بر منابع شرکت را از طریق انتشار مجموعه‌ای از صورت‌های مالی به اطلاع سهامداران برسانند. به منظور اطمینان نسبت به قابل اتکا بودن اطلاعات مالی منتشر شده توسط شرکت، نیاز است تا صورت‌های مالی توسط حسابرس مستقل گواهی شود.

لی و همکاران (۲۰۱۵), به بررسی برآورد مطلوب دوره تصدی موسسه حسابرسی در سراسر رژیم های مختلف حقوقی پرداختند. به این نتیجه رسیدند که حفاظت سرمایه گذار در سطح کشور قوی تر است و دوره تصدی حسابرسی به عنوان یک جایگزین, برای یک مدت کوتاه، اجباریست.

دائو و فام (۲۰۱۴)، به بررسی ارتباط بین کیفیت حسابرسی، تخصص حسابرس در صنعت و تاخیر در ارائه گزارشگری حسابرس پرداخت. به این نتیجه رسیدند که تخصص حسابرس در صنعت ارتباط مثبت بین تاخیر در گزارش حسابرس و دوره تصدی کوتاه مدت حسابرس را تضعیف می کند.

---

[6] Cheat
[7] Leung
[8] Lobo
[9] Zhou

بن نصر و همکاران (۲۰۱۴)، تاثیر انتخاب حسابرس در درجه بندی اوراق قرضه را بررسی کرد. جامعه آماری وی شامل ۸۲۳ شرکت از ۳۵ کشور بود. آنها شواهدی قوی پیدا کردند که انتخاب حسابرس به طور قابل توجهی تحت تاثیر درجه بندی اوراق قرضه قرار دارد. آنها همچنین پیدا کردند که وجود و اجرای قوانین طلبکار با درجه بندی اوراق قرضه بیشتری همراه است.

تحقیقات گذشته در مورد تأخیر در گزارش حسابرس بطور عمده در شناسایی عوامل موثر در تأخیر در گزارش حسابرس تمرکز داشته است(Tanyi, et al, 2010). مطالعات قبلی نشان می دهد که اندازه تأخیر در گزارش حسابرس بستگی به عوامل مربوط به شرکت (به عنوان مثال اندازه شرکت، صنعت، حضور اقلام غیرمترقبه و ...) و عوامل مرتبط با حسابرس دارد(Sun, and Liu, 2013) با این حال، شواهد محدودتری در مطالعات قبلی در مورد اینکه, آیا برای هر شرکت روشی که تأخیر در گزارش حسابرس را کاهش دهد، وجود دارد. با توجه به موضوع اهمیت زمانبندی و اظهار نظر حسابرس برای بازار و پیام های قابل دریافت از گزارش آنها، زمانبندی یا تأخیر در صدور به موقع نظر حرفه‌ای در باره وضعیت، عملکرد و انعطاف پذیری صورت‌های مالی شرکت ضرورت دارد و تلاش ما بر این استوار است که دریابیم چه میزان مولفه‌های داخلی نظام راهبری شرکتی با زمانبندی و تأخیر گزارش حسابرس ارتباط دارد؟

روش شناسی

هدف کلی این تحقیق تبیین اثر مؤلفه‌های داخلی نظام راهبری شرکتی بر زمانبندی ارائه گزارش حسابرس می باشد.

بر این اساس فرضیه های پژوهش بر اساس تحقیق آپادور و نور (۲۰۱۳) به شرح زیر می باشد:

۱. بین استقلال کمیته حسابرسی و تأخیر ارائه گزارش حسابرس رابطه معناداری وجود دارد.
۲. بین اندازه کمیته حسابرسی و تأخیر ارائه گزارش حسابرس رابطه معناداری وجود دارد.

این پژوهش از نوع علی همبستگی و از لحاظ روش‌شناسی از نوع شبه تجربی و پس‌رویدادی و در حوزه تحقیقات اثباتی حسابداری است که با اطلاعات واقعی صورت می‌گیرد. این پژوهش از لحاظ ماهیت و اهداف از نوع کاربردی است. از نظر روش گردآوری و تحلیل داده‌ها، این پژوهش از نوع علی- همبستگی است.

جامعه آماری تحقیق، کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۴ (دوره ۵ ساله) است.تعداد نمونه ۱۸۸شرکت واجد شرایطی باشد. روش نمونه‌گیری، روش حذف سیستماتیک می‌باشد. برای جمع‌آوری اطلاعات در مورد مبانی نظری و پیشینه پژوهش از روش کتابخانه‌ای مانند رجوع به کتب و مجلات استفاده شده و برای گردآوری داده‌های مورد نظر از ماهنامه‌های بورس و سایت‌های بورس و بانک مرکزی و نرم افزارهای اطلاعات مالی شرکت‌ها استفاده می‌شود. همچنین برای گردآوری اطلاعات مربوط به ترازنامه و صورت سود و زیان از صورت‌های مالی فراهم آمده در آرشیوهای الکترونیکی سازمان بورس اوراق بهادار تهران (لوح‌های فشرده موسوم به آرشیو) استفاده شده است.

برای معناداری کل مدل از آماره F فیشر و برای آزمون معناداری ضرایب رگرسیون از آزمون t استیودنت استفاده می‌شود. برای آزمون فرضیه ها از روش رگرسیون چند متغیره مبتنی بر داده‌های پانلی(تابلویی) به روش حداقل مربعات معمولی (OLS) استفاده می‌شود.

تجزیه و تحلیل

در این قسمت مدل اصلی مربوط به فروض اصلی این پژوهش با استفاده از تکنیک پانل دیتا برآورد شده است. بر اساس ادبیات اقتصادسنجی داده‌های تابلویی، قبل از تخمین مدل لازم است با استفاده از آماره آزمون F لیمر همگنی داده‌ها و در نتیجه استفاده از روش تخمین داده‌های تابلویی مورد آزمون قرار گیرد. همچنین همان‌طور که پیش از این نیز ذکر شد، به‌منظور انتخاب روش تخمین مناسب از بین روش با اثرات ثابت و تصادفی باید از آماره آزمون هاسمن استفاده شود. قبل از تخمین مدل‌ها ذکر این نکته ضروری است که با توجه اختلاف اندازه در آمار مربوط به متغیرهای مختلف در یک مدل، شکل لگاریتمی متغیرها وارد مدل شده‌اند تا بزرگ بودن برخی از متغیرها سبب ایجاد نتایج اشتباه نشود.

قبل از تخمین مدل‌های نهایی ابتدا با استفاده از آزمون ریشه واحد، ایستایی (مانایی) متغیرهای مورد استفاده در مدل‌ها بررسی گردید. با توجه به نتایج به دست آمده تمام متغیرها در سطح ایستا شدند. جدول زیر نتایج آزمون ریشه واحد را نشان می‌دهد.

جدول(۱) نتایج آزمون ریشه واحد پانل دیتا Pool unit root test

آزمون‌های ریشه واحد دیکی فولر Augmented Dickey-Fuller Test				
متغیرها		شوارتز- بیزین Schwarz Baysian		
		t-Statistic	(Prob.*)	مرتبه تفاضل گیری
ARL	**زمانبندی ارائه گزارش**	-15.8029	0.0000	در سطح
ACIND	**استقلال کمیته حسابرسی**	-4.09312	0.0000	"
AC SIZE	**لگاریتم اندازه کمیته حسابرسی**	-39.7994	0.0000	"
SIZE	**لگاریتم اندازه شرکت**	-3.92246	0.0000	"
AUDIT TYPE	**نوع حسابرس**	-6.81144	0.0000	"
PROF	**نسبت سودآوری**	-21.5014	0.0000	"

منبع: بر اساس خروجی نرم‌افزار Eviews

نتایج آزمون F در تخمین مدل، در جدول شماره زیر ارائه شده است. نتایج آماره آزمون F برای این تابع دلالت بر معنی‌دار بودن استفاده از روش داده‌های تابلویی به‌جای روش حداقل مربعات تجمیع شده دارد.

جدول(۲) زیر نتایج آزمون معنی‌دار بودن اثرات ثابت در مقابل روش حداقل مربعات تجمیع شده

Effects Test	Statistic	d.f.	مقدار ارزش احتمال (PV)
Cross-section F	7.577173	(109,538)	0.0000
Cross-section Chi-square	613.967400	109	0.0000

منبع: یافته‌های پژوهش

همچنین نتایج آماره آزمون هاسمن به‌منظور انتخاب روش تخمین مناسب نشان می‌دهد که برای تخمین مدل، استفاده از روش با اثرات تصادفی نسبت به روش با اثرات ثابت، روش مناسبی می‌باشد. نتایج این آزمون در جدول زیر ارائه‌شده است.

جدول(۳) نتایج آزمون هاسمن برای انتخاب روش با اثرات ثابت و تصادفی

Test Summary	Chi-Sq. Statistic	Chi-Sq. d.f.	Prob.
Cross-section random	39.899238	12	0.0001

منبع: یافته‌های پژوهش

همان‌طور که ملاحظه شد، نتایج آماره آزمون هاسمن دلالت بر این دارد که مناسب‌ترین روش برای تخمین مدل در داده‌های تابلویی روش اثرات تصادفی است. نتایج تخمین مدل پژوهش با روش اثرات تصادفی در جدول زیر ارائه‌شده است.

همچنین قبل از تخمین مدل ابتدا به بررسی فروض کلاسیک پانل در رگرسیون‌ها پرداخته شده است. نتایج آزمون ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی برای مدل‌های پانل استفاده شده، درجدول نشان داده شده است. از آنجائی که P-value آزمون ناهمسانی واریانس کوچک تر از ۰/۰۵ است درنتیجه فرض صفر مبنی بر همسانی واریانس‌ها رد می‌شود. به عبارتی، نتیجه آزمون والد تعدیل شده حاکی از وجود ناهمسانی واریانس بین واحدهای مقطعی (۱۸۸ شرکت) است. بنابراین مدل به روش GLS تخمین زده خواهد شد.

و از آنجائی که P-value آزمون خودهبستگی بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است دال بر عدم وجود خود همبستگی می‌باشد. به عبارتی نتایج بدست آمده از آزمون وولدریج در مدل اول نشان‌دهنده تایید فرضیه صفر و حاکی از عدم وجود خود همبستگی می‌باشد.

جدول(۴) نتایج آزمون ناهمسانی واریانس و خود همبستگی برای مدل‌های پنل

آزمون‌ها	آماره	Prob
آزمون ناهمسانی واریانس بین گروهی (والد تعدیل شده)	61.4509	.0000
آزمون خودهبستگی (آزمون وولدریج)	1.33126	.3865

نتایج تخمین مدل پژوهش با روش اثرات تصادفی در جدول زیر ارائه‌شده است.

جدول(۵) نتایج حاصل از تخمین مدل اول به روش با اثرات تصادفی در Eveiws

متغیر وابسته ARL = **زمانبندی ارائه گزارش**				
متغیرهای مستقل		ضرایب تخمین	سطح آماره t-Statistic	سطح معناداری Prob
C	**عرض از مبدأ**	-0.098825	-3.448773	0.0006
ACIND	**استقلال کمیته حسابرسی**	-0.039548	-1.865486	0.0626
AC SIZE	**لگاریتم اندازه کمیته حسابرسی**	- 0.282748	-4.478189	0.0000
SIZE	**لگاریتم اندازه شرکت**	-0.469784	-8.455999	0.0000
AUDIT TYPE	**نوع حسابرس**	-0.843693	-6.627396	0.0000
PROF	**نسبت سودآوری**	-0.047816	-1.491976	0.1362
R-squared		0.432265		
Durbin-Watson stat		2.114582		

منبع: توسط محقق (خروجی نرم‌افزار Eveiws)

همان‌طور که نتایج نشان می‌دهند:

- با افزایش در مؤلفه‌های داخلی نظام راهبری شرکتی، شاخص تأخیر در گزارش (ARL) کاهش می‌یابد.
- ضریب تأثیرگذاری شاخص‌های استقلال کمیته حسابرسی، اندازه کمیته حسابرسی در تخمین مدل منفی و معنادار است.
- شاخص اندازه شرکت اثر منفی و معناداری بر سطح شاخص تأخیر در گزارش دارد. نتایج نشان می‌دهند که با افزایش در این شاخص به میزان یک واحد، شاخص تأخیر در گزارش به میزان ۰.۴۶۹ واحد کاهش می‌یابد.
- شاخص نوع حسابرس بر تأخیر در گزارش اثر مثبت و معنادار دارد. به‌عبارت‌دیگر با افزایش یک واحدی این شاخص در شرکت شاخص تأخیر در گزارش به میزان ۰.۸۴۳ واحد کاهش می‌یابد. بعد از خصوصی سازی حسابرسی و افزایش رقابت در حسابرسی، موسسات خصوصی حسابرسی صورت‌های مالی را زودتر از سازمان حسابرسی، ارائه مینمایند .این متغیر اثر خصوصی سازی را بر ارائه به موقع صورت‌های مالی می‌سنجد.
- شاخص نسبت سودآوری بر شاخص تأخیر در گزارش اثر منفی دارد اما این اثرگذاری از لحاظ آماری بدون معنا است. این نسبت نشان دهنده عملکرد مدیریت شرکتها است. با توجه به پیشینه پژوهش یکی از متغیرهای تاثیرگذار بر ارائه به موقع صورتهای مالی، سودآوری شرکت است. شرکت‌های سودآور، صورتهای مالی خود را زودتر از سایر شرکت‌ها به بورس ارائه می نمایند.

بحث و نتیجه گیری

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده ها نشان می‌دهند که:

۱. بین استقلال کمیته حسابرسی و تأخیر ارائه گزارش حسابرس رابطه منفی و معناداری وجود دارد.

استقلال کمیته حسابرسی با تقویت و مستحکمتر کردن نقش و جایگاه اعضای غیر موظف هیئت مدیره و سهولت بخشیدن به فرایند گزارشگری درون سازمانی و ایجاد ارتباطات موثر و سازنده سبب کاهش تأخیر در ارائه گزارش حسابرس می‌شود. نتیجه حاصل شده با تحقیق باهامورس(۲۰۱۳)مطابقت دارد.

۲. بین اندازه کمیته حسابرسی و تأخیر ارائه گزارش حسابرس رابطه منفی و معناداری وجود دارد. در توضیح این نتیجه باید گفت، در شرکتهای بزرگ از لحاظ اندازه حسابرس نیز بزرگتر بوده و به دلیل امکانات بیشتر شرایط بهتری جهت ارائه به موقع تر گزارش حسابرسی امکان پذیر بوده است. بنابراین، فرضیه دوم پژوهش مورد تایید قرار می‌گیرد. نتایج این فرضیه با تحقیق برزیده و معیری (۱۳۸۵) مطابقت دارد.

منابع

-Fernando, G.D.; Abdel-Meguid, A.M. and Elder, R.J. (2010). Audit Quality Attributes, Client Size and Cost of Equity Capital .Review of Accounting and Finance. Vol. 9, No. 4, pp: 363-381.
-Gul, Ferdinand A.; Fung, Simon Yu Kit and Bikki Jaggi. (2009). Earningsquality: Some evidence on the role of auditor tenure and auditors' industry expertise. Journal of
Accounting and Economics, Vol. 47, PP. 265-287.
-Habib, A. and Bhuiyan, M.B.U. (2011). Audit firm industry specialization and the audit report lag. Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, 20(1), 32-44.
-Reheul, A.M., Caneghem, T.V., and Verbruggen,S. (2013). Audit report lags in the Belgian nonprofit sector: An empirical analysis. Accounting and Business Research, 43(2), 138-158.
-Sun, J. and Liu,G. (2013). Auditor industry specialization, board governance, and earnings management. Managerial Auditing Journal, 28(1), 45-64.
-Turel, A. (2010). Timeliness of financial reporting in emerging capital markets: evidence from Turkey, Istanbul University Journal of the School of Business Administration, 39(2), 227-240.
-Tanyi, P.,Raghunandan, K., and Abhijit, B. (2010). Audit report lags after voluntary and involuntary auditor changes. Accounting Horizons,24(4), 671-688.